

De valkuilen van het Belgische concurrentiebeleid

9 lessen uit het verleden

Competitiviteit is een term die de laatste jaren steeds nadrukkelijker aanwezig is in het economische debat. Voor ons land, met zijn kleine interne markt, is kunnen concurreren met het buitenland immers van vitaal belang. We slepen echter sinds decennia – naast meervoudige troeven – ook enkele hardnekkige handicaps mee. We leren 9 cruciale lessen uit het verleden.

TEKST **SOFIE BRUTSAERT**

LES 1: Weet wat je wilt

Het probleem van de Belgische competitiviteit is niet nieuw. Het is, naast problematische overheidsfinanciën, zowat een constante in onze na-oorlogse geschiedenis. De manier waarop we met het probleem omgingen, is echter geëvolueerd in de tijd. Door betere kennis van de problematiek, maar ook gepusht door een steeds complexer wordende gemonialiseerde

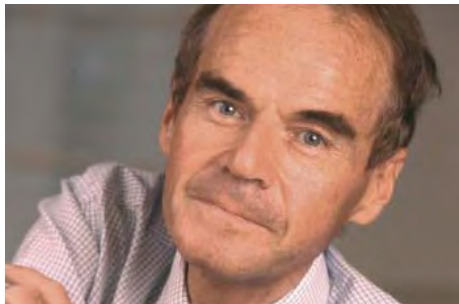

wereld. Vlak na de oorlog waren de tijden nog vrij eenvoudig, bekeken door de bril van zo'n 70 jaar later. Ons land kwam, alle normen in acht genomen, tamelijk intact uit de oorlog, en kon dus snel aan de wederopbouw beginnen. Maar alras (1949) draaide onze economie vierkant: we hadden hoge lonen doordat de frank veel minder devalueerde tegenover de USD dan andere Europese munten én een hoge werkloosheid door een demografische explosie. Om productiever te zijn, wilden bedrijven volop

investeren in nieuwe machines, ten nadele van de tewerkstelling. De situatie leidde in 1954 tot de Gemeenschappelijke Verklaring over de Productiviteit. "Een voorbeeld van goed bestuur", vindt **Luc Denayer**, secretaris van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. "Men erkende dat men eerst competitief moest zijn om een gezonde economische basis te hebben, en dat men daarna pas kon spreken over hoe de koek kon worden verdeeld." De toenemende werkloosheid matigde in die jaren ook de lonen, zodat

>

“We hebben nooit echt een volwassen kijk gehad op onze competitiviteit”

Tony Vandeputte (ex-gedelegeerd bestuurder VBO)

- > we eind jaren '50 alweer on track zaten. En tijd hadden voor een debat over hoe onze economie nu moest evolueren de komende jaren. “Men wist toen vrij duidelijk waar men naartoe wilde”, aldus **Erik Buyst**, professor economische geschiedenis in Leuven, “namelijk het aantrekken van – liefst Amerikaanse – producenten van algemene consumptiegoederen. In de Expansiewet van '59 bleef van die duidelijke doelstelling echter weinig over, want alle buitenlandse investeringen werden onverminderd gesubsidieerd.” Gelukkig kwamen om de één of andere reden toch vooral de Amerikanen over de brug. Misschien omwille van de positieve sfeer?

LES 2: Meten is weten

“We hebben nooit echt een volwassen kijk gehad op onze competitiviteit. Het bleef veel te veel een welles-nietesspel tussen vakbonden en werkgevers”, is het aanvoelen van **Tony Vandeputte**, tot 2005 gedelegeerd bestuurder van het VBO. Te weinig harde data, is zijn verdict. Het is ook niet makkelijk om competitiviteit in cijfers om te zetten. **Jan Smets**, directeur van de Nationale Bank, worstelt er al jaren mee. “Als je een brede definitie hanteert van competitiviteit – wat eigenlijk de meest zinvolle is – dan spreek je over een economie die groeit zonder doping en erin slaagt haar burgers te laten participeren in de verhoging van de welvaart. Maar hoe breng je de talloze factoren in kaart? In het woord

concurrentie zit in elk geval het begrip benchmark vervat.” Doorgaans neemt men de export aandelen als maatstaf. Ook de binnenlandse marktaandelen zijn relevant, maar statistisch veel moeilijker te vatten. Ons exportaandeel wordt op zijn beurt beïnvloed door tal van elementen, maar één krijgt geregeld alle aandacht als beleidsmaker, en dat zijn de loonkosten. “Tot de jaren '80 werden veel beleidsfouten gemaakt uit onwetenschap over wat competitiviteit nu precies was, en vooral, hoe de mechanismen werkten”, vindt Vandeputte. Het was daarom geen slecht idee in '83 om de evolutie van onze loonkosten te vergelijken met onze 7 belangrijkste handelspartners: 5 Europese landen plus de VS en Japan. Die economische reuzen bleken echter geen goede vergelijkingsbasis voor een pricetaker als België. In 1996 werd het systeem aangepast. Voortaan vergelijkt men met de loonevolutie in onze drie buurlanden.

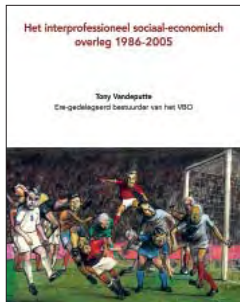
LES 3: Leven boven je stand bekoop je vroeg of laat

De Golden Sixties maakten ons overmoedig. We waren toen – zeker in Vlaanderen – in orde met onze concurrentiekracht, de Amerikanen verdrongen elkaar om te investeren in ons land. De relatieve schaarste op de arbeidsmarkt bezorgde de vakbonden een sterke positie. En zo gingen we de jaren '70 in. De olieschokken gecombineerd met ons indexmechanisme brachten België in een loon-prijsspiraal. Strijdvaardige vakbonden slaagden erin om bovenop de indexeringen nog reële loonsstijgingen los te krijgen. Geen wonder dat de Belgische loonkosten midden jaren '70 volledig uit de pan swingen. België is er zelfs slechter aan toe dan in '49, omdat we nu ook een zeer groot tekort op onze handelsbalans hebben, een teken van overbesteding. België leefde boven zijn stand.

Er werd getalmd, maar de correctie kwam er onvermijdelijk. In 1982 werd de Belgische frank met 8,5% gedevalueerd. Een herademing voor de economie, maar een vertrouwensschok op de financiële markten die nog lange jaren zal nazinderen...

MEMOIRES

Fons Verplaetse, van 1989 tot 1998 gouverneur van de Nationale Bank, was de belangrijkste architect van de devaluatie van 1982. Als gouverneur bereidde hij de toetreding van België tot de eurozone voor. Hij trok belangrijke economische conclusies uit die periode, die vrij succesvol werden vertaald in het Globaal Plan van 1993. De jongste maanden studeert hij alweer intensief op de geschiedenis, maar deze keer met als doel zijn bijdrage aan deze cruciale periode in onze economische geschiedenis te boek te stellen. Een andere kroongetuige, voormalig premier **Jean-Luc Dehaene** – die onze economie terug op de sporen zette met dat Globaal Plan – legt naar verluidt ook de laatste hand aan zijn memoires. Reeds verschenen en veeleer met een academische inslag, is het boekje van de hand van **Tony Vandeputte**, dat het interprofessioneel sociaaleconomisch overleg tussen 1986 en 2005 beschrijft. Vandeputte was uiteraard zelf een bevoorrechte getuige van dat overleg, wat ook dit boekje van historische waarde maakt. Voor liefhebbers van het genre. ◀

Tony Vandeputte, Het interprofessioneel sociaal-economisch overleg 1986-2005. Uitgegeven door het VBO in 2005. Mail naar Lesley Cornelis (lc@vbo-feb.be) voor een gratis exemplaar.

LES 4: Té lang wachten vermindert beleidsopties

Die devaluatie in '82 leert ons nog een andere les, namelijk dat hoe langer men wacht om het concurrentieprobleem aan te pakken, hoe minder beleidsopties nog open blijven. Had men destijds wat vroeger ingegrepen, was het wellicht niet tot een devaluatie moeten komen. Er lagen bv. toen al plannen op tafel om de lasten op arbeid te verlagen en de sociale zekerheid te financieren via de indirecte belastingen. Het had kunnen werken, maar besluiteloosheid dwong uiteindelijk tot meer drastische maatregelen.

LES 5: België is géén eiland

Zoals hoger gezegd, houdt het begrip concurreren een benchmark in. Maar er is meer. In de loop van onze na-oorlogse economische geschiedenis, werd ons concurrentiebeleid bijna uitsluitend gepusht door externe druk, en niet door de noodzaak om de eigen economie op te krikken. Die externe druk waren begin jaren '80 de financiële markten, de OESO, het IMF en Duitsland. In de jaren '90 wilde België kunnen toetreden tot de eurozone en moest het zich daartoe aan bepaalde regels houden. Vandaag is de monitoring van de EU nog stringenter en moeten we ons concurrentiebeleid gekaderd zien in een Europese context. Want wat als alle EU-landen de lonen matigen? Komen we dan niet in een neerwaartse spiraal terecht? Smets: "Daar vrees ik niet echt voor omdat er inderdaad meer overleg is op EU-vlak. Maar akkoord, het is niet alleen belangrijk om de landen met negatieve cijfers op de vingers te tikken, ook landen die onder hun stand leven, dragen verantwoordelijkheid. In Duitsland ziet men nu toch de binnenlandse vraag toenemen." De lonen mogen er, met andere woorden, ietwat stijgen. De manoeuvreerruimte voor nationale politici wordt dus echt bijzonder klein. "Een fataliteit voor sommigen, ik zie het veeleer als een opportuniteit dat we samen met de andere landen onze zeg kunnen hebben over wat er gebeurt.

1920	Eerste loonindexeringen private sector
1944	Heropbouw België. Automatische loonindexering veralgemeend in privésector
1954	Gemeenschappelijke Verklaring over de Productiviteit
1959	Europese monetaire herschikking / Expansiewet subsidieert buitenlandse investeringen
1967	Oprichting EEG: start integratie EU-markt
1973	Eerste olieschok
1979	Tweede olieschok
1982	Devaluatie BEF met 8,5% / Indexsprongen tot '86 / Voortaan afgevlakte index (gemiddelde van laatste 4 maanden)
1983	Competitiviteitsnorm: Lonen vergeleken met 7 belangrijkste handelspartners
1989	Duitse eenmaking / Wet ter Vrijwaring van 's lands Concurrentievermogen: Loonnorm a posteriori
1990	Versnelde globalisering van de markten / Koppeling BEF aan DM
1993	Globaal Plan / Invoering van de Gezondheidsindex (index min motorbrandstoffen, alcohol en tabak)
1995	2 jaar reële loonblokkering n.a.v. het Globaal Plan
1996	Wet op het Concurrentievermogen (vervangt wet van '89): Invoering Preventieve Loonnorm
2004	Generatiepact
2005	Waa's Marshall Plan
2006	Vlaanderen in Actie
2012	Loonkostenhandicap van 4,6 % t.o.v. onze 3 buurlanden (bron: CRB) ◀

Die gemeenschappelijke aanpak verhindert voorts niet dat elk land eigen accenten kan leggen", vindt Smets.

LES 6: Herstelde concurrentiekracht ondermijnt zichzelf

De concurrentiekracht van een economie is een ambetant fenomeen. Een blik op de geschiedenis leert ons dat het probleem steeds opnieuw terugkomt, ook na periodes waarin er wel degelijk serieus beleid werd gevoerd. En dat is normaal, beweren economen. Want eens je be- >

- > drijven in een goede concurrentiepositie zitten, boeren ze goed, gaan ze investeren, vernieuwen, en de productiviteit verhogen. En dus stijgen de lonen opnieuw. Een poging om het probleem structureel op te lossen, was de Wet op de Competitiviteit van 1996. Anno 2012 kunnen we met zekerheid zeggen dat de wet op zich niet voldoende is om onze concurrentiekracht te garanderen. Moraal van het verhaal: concurrentiekracht is een probleem waar we niet van af geraken door voor eens en voorgoed de juiste maatregelen te treffen. Het is een domein waar onze beleidsmakers cyclisch steeds opnieuw mee zullen worden geconfronteerd.

LES 7: Combinatiepakket werkt beter

Raar maar waar, België maakt het zichzelf steevast moeilijk. We pakken onze competitiviteitsproblemen aan op het moment dat we ook voor serieuze budgettaire uitdagingen staan. Dat was zo bij de devaluatie in 1982, en bij het Globaal Plan in 1993. In de jaren '80 werden beide problemen veeleer sequentieel aangepakt. Smets: "Er waren er toen die dachten: als we dat competitiviteitsprobleem oplossen en dus terug economische groei genereren, jobs creëren en inkomsten voor de sociale zekerheid, dan gaan we ook onmiddellijk het vertrouwen herstellen op de markten (België had een deficitaire betalingsbalans en het wantrouwen tegenover de Belgische frank was zeer groot, met kapitaalexport als gevolg, en zeer hoge rentekosten). Quod non. Het eerste deel bleek juist, maar het vertrouwen op de markten werd geleidelijk hersteld, en volop in 1990, toen we de frank gekoppeld hebben aan de Duitse mark, nadat men vrijwel de hele rest van het voorafgaande decennium aan het budget heeft moeten werken." Het was een goede les. Toen we in 1993 opnieuw met concurrentieproblemen werden geconfronteerd én alweer een te groot begrotingsdeficit hadden – ditmaal moesten we onder de 3% geraken om te kunnen toetreden tot de eurozone – hebben we dit met het Globaal Plan inderdaad globaler aangepakt (lees ook 'The worst movies are remakes', blz. 57).

"In 1954 erkende men dat men eerst competitief moest zijn om een gezonde economische basis te hebben" Luc Denayer (CRB)

LES 8: Lineaire maatregelen zijn niet goed voor iedereen

Wij hebben een automatische index, maar ook een loonnorm. Andere landen hebben geen automatische index, maar ook geen loonnorm. Die loonnorm behoedt meer fragiele sectoren voor te sterke loonsstijgingen, maar belet sectoren waar het wél goed gaat om bepaalde profielen béter te belonen dan gemiddeld. Omdat ze bijzonder werk hebben geleverd, of om moeilijk te vinden specialismen op de arbeidsmarkt aan het bedrijf te binden. Een steeds groter wordend probleem sinds de opkomst van de vergrijzing.

LES 9: Oppassen voor verworven rechten

De laatste les, maar niet de minste, die we uit het verleden kunnen trekken, is dat beleidsmakers er erg voor moeten oppassen een actuele situatie als blijvend te aanzien. Situaties veranderen, en maatregelen die eens broodnodig leken, blijken jaren later veeleer een blok aan het been. Zo dacht men in de Golden Sixties dat het overleg tussen werkgevers en werknemers altijd zou lukken. We bouwden de structuren van de sociale zekerheid helemaal uit vanuit die gedachte. In moeilijke economische tijden speelde het feit dat de regering buiten de socio-economische beslissingen werd gehouden, dikwijls in het nadeel van België. En ook eind jaren '70, begin jaren '80, troffen onze politici – geconfronteerd met inflatieopstoten, loon-prijsspiralen en hoge werkloosheid – maatregelen die door hun blijvend karakter later voor problemen zorgden. Zo werd de overheid opgeblazen om mensen toch maar aan een job te helpen. En ook het brugpensioen dateert uit deze periode. Het was wellicht verstandiger geweest die laatste maatregel te limiteren in de tijd, zodat ze niet kon uitgroeien tot een verworven recht. Verlenen kan immers steeds, terugschroeven blijkt een pak lastiger! ◀

“The worst movies are remakes”

Hebben we vandaag een nieuw Globaal Plan nodig?

Het plan verdiende zijn naam

Eind jaren '80 wordt België geconfronteerd met een ontsparing van de loonkosten, wat het land behoorlijk wat economische groei heeft gekost. Toen het ook internationaal moeilijker ging, resulteerde de cocktail in een recessie in 1993 en een drievoudige challenge voor ons land: een aangetaste competitiviteit, een hoge werkloosheid en tekorten op de begroting van rond de 7%.

Het was premier Jean-Luc Dehaene en zijn ploeg die de uitdaging te lijf gingen met een Globaal Plan. “Dat plan verdiende zijn naam,” zo herinnert **Jan Smets**, nu directeur van de Nationale Bank, maar toendertijd kabinetschef van Dehaene die de pen vasthield, zich, “want het pakte die zaken ook echt globaal aan.” Dat was een les uit de jaren '80, waar de problemen veeleer sequentieel werden getackeld. “Er werd een loonstop afgekondigd, de gezondheidsindex (alcohol, tabak en motorbrandstoffen werden uit de korf gehaald) werd ingevoerd, er werden lastenverminderingen toegekend in relatie tot bepaalde tewerkstellingsverhogende maatregelen, maar tegelijkertijd heeft men gesaneerd in begroting en sociale zekerheid. Die gecombineerde oefening heeft goed gewerkt.”

Gert Peersman van de Gentse Universiteit kijkt met iets meer afstand. Ook hij bewondert de manier waarop budgetmaatregelen en competitiviteit aan elkaar werden gelinkt. Al ziet hij min-

Ongeveer twintig jaar geleden stonden onze beleidsmakers voor een gelijkaardige economische situatie als vandaag. Hun plan – het Globaal Plan – boekte destijds vrij snel resultaat. Inspiratie voor de ploeg Di Rupo? Of denken we beter twee keer na vooraleer te kopiëren?

TEKST **SOFIE BRUTSAERT**

punten. “Men bespaarde o.a. door overheidsinvesteringen stil te leggen. Als een nieuwe weg er niet komt, voelt niemand dat onmiddellijk in zijn portemonnee, maar dergelijk beleid is nefast voor de competitiviteit op lange termijn. Het Globaal Plan verhoogde daarnaast de belasting op arbeid door de crisisbijdrage in te voeren, niet bepaald bevorderlijk voor de concurrentiekracht van de ondernemingen.” Jammer genoeg hebben we de positieve punten uit het Globaal Plan niet volgehouden, horen we uit andere hoek. Een van de oorzaken van de problemen waarmee we vandaag worden geconfronteerd, is dat we het niet hebben volgehouden om olieproducten uit de index te weren. En **Tony Vandeputte**, toenmalig gedelegeerd bestuurder van het VBO, betreurt vooral dat de ingevoerde procedure ter evaluatie van het concurrentievermogen dode letter is gebleven. Qua spirit zat het Plan grotendeels goed, de uitvoering bleek iets minder ambitieus.

De context vandaag verschilt fundamenteel

Kunnen we ons nu inspireren op dit plan, is de vraag. We staan im- >

“Vandaag zijn twee dingen structureel totaal anders dan 20 jaar geleden”

Jan Smets (Nationale Bank)

- > mers alweer voor zo'n fameuse driedubbele uitdaging. Smets: "Vandaag zijn twee dingen structureel totaal anders dan 20 jaar geleden. Ten eerste leven we in een totaal andere wereld door de mondialisering. We praten over onze concurrer-

woorden, ook nu moet competitiviteit een constante bekommernis zijn, maar de dimensies ervan veranderden in de tijd, en zo ook de focus die beleidsmakers moeten leggen. Dat arbeidsaanbod is vandaag bv. duidelijk belangrijker dan 20 jaar geleden. "Een remake is dus nooit een goeie film", zo parafraseert Smets graag voormalig premier Jean-Luc Dehaene in deze.

HET 'GLOBAAL PLAN' IN VOGELVLUCHT

- Reële loonstop
- Gezondheidsindex
- Nieuwe indexberekening
- Ingroeibanen
- Bedrijfsplannen tot herverdeling van de arbeid gekoppeld aan een forfaitaire vermindering van de werkgeversbijdragen
- Vermindering van werkgeversbijdragen voor lagere lonen
- Procedure ter evaluatie van het concurrentievermogen ◀

rentiekracht binnen de eurozone, maar een ander issue is dat die eurozone als such moet kunnen concurreren met opkomende landen als China, India, Brazilië en Rusland. Het gaat daarom niet altijd over rechtstreekse concurrentie, maar we moeten toch kunnen profiteren van de extra koopkracht die in die landen ontstaat. Een tweede grote verschil is de vergrijzing. Terwijl er in 1993 een overaanbod was op de arbeidsmarkt, vechten bedrijven vandaag om personeel, en dat dreigt alleen maar erger te worden in de toekomst." Met andere

Schuldencrisis

Voor een Globaal Plan bis lijkt het voor de regering Di Rupo I alvast te laat. Ze heeft de begrotingsoefening ontkoppeld van het competitiviteitsdebat, dat wellicht pas wordt aangevat na de sociale verkiezingen in mei. Er vallen wel argumenten te bedenken om begrip op te brengen voor de ont koppeling van de twee thema's en die focus op het budget vandaag. Een verschil met 1993 waar we het nog niet over hadden, is de context van de schuldencrisis. Alle observatoren in de markt focussen op de houdbaarheid en terugbetaalbaarheid van schuldposities die landen en private instellingen hebben. "België heeft de crisis eigenlijk vrij goed doorstaan, en legde zelfs hogere groeicijfers voor dan de rest van de EU. Onze grote zwakte is onze hoge schuldgraad, dicht bij de 100%. Het is terecht dat de regering daarop eerst heeft gefocust, omdat het meer dan ooit een *conditio sine qua non* is voor een gezonde economie", vindt Smets.

En hoe zit het intussen met de effecten van de getroffen begrotingsmaatregelen op de competitiviteit? "Dat valt behoorlijk mee", vindt Gert Peersman. "Al bij al bleef de economie tamelijk gespaard." Maar Peersman zou zichzelf niet zijn zonder een gezonde dosis kritiek: "Jammer genoeg zie ik teveel one-shotmaatregelen, waaruit ik afleid dat ons budget niet structureel zal verbeteren. Er zullen dus nog besparingen moeten komen, maar welke? Als de bevolking en de bedrijven zich ook die vraag stellen, zullen ze geneigd zijn te sparen... Onzekerheid kan de groei fnuiken, terwijl men met deze begroting net het tegenovergestelde beoogt." Het consumentenvertrouwen ontwikkelt zich voorlopig positief, de conjunctuurindicator vertoont een minder fraaie evolutie. ◀

DE BELGISCHE ECONOMIE: MET TWEE DECENNIA INTERVAL

	Maat	1993	2012
Loonkostenhandicap	Top van onze 3 buurlanden (1988=100)	107,9	114,6
Inflatie	In %	2,8	3
Werkloosheidsgraad	In %	8,6	7,2*
Saldo begroting	In % van het bbp	-7,5	-2,8
Economische groei	In %	-1	0,2**
Saldo handelsbalans	In % van het bbp	3,5	1,8

Een vaste index, én winstdeling?

Enkele doordenkers voor de toekomst

Eind maart liet professor **Herman Daems** zich pessimistisch uit in de krant *De Tijd*. “Ik vrees dat het regeringsbeleid voor de concurrentiekracht weer een verzameling algemeenheden wordt”, zo liet hij zich ontvallen. Er doen in academische kringen nochtans nogal wat suggesties – de ene al wat creatiever dan de andere – de ronde die inspiratie kunnen bieden voor structurele aanpassingen. In grote lijnen weten we inmiddels dat we moeten werken op drie grote domeinen, namelijk de groei blijven stimuleren – en dus werken op het vlak van prijzen en kosten –, de arbeidsmarkt niet laten dichtslibben door de vergrijzing, en ten derde, op alle aspecten die te maken hebben met de productiviteit, de eigenlijke motor van de economie. Dan komen we al gauw uit bij de meer kwalitatieve aspecten, zoals onderzoek en innovatie, de mate waarin onderwijs en bedrijfsleven op elkaar zijn afgestemd, overheidsregulering en dergelijke. Terwijl er nauwelijks budget is om aan deze werven financiële steun te verlenen.

Maak onze economie meer schokbestendig

Er zit een merkwaardige mechaniek in onze economie. Bij de minste schok, vooral op de energiemarkt, ontspoot onze inflatie. “Het is dus een goed idee om aan de prijsvorming van de energie te werken, zoals de regering nu doet”, vindt **Jan Smets**, directeur van de Nationale Bank. Maar er is meer. Door de automatische indexering wordt die extra kwetsbaarheid ook onmiddellijk vertaald in de

“De index is het probleem!” Een dooddoener in het competitiviteitsdebat, aldus Gert Peersman (Ugent). “Een indexwijziging moet, maar denk niet dat je daarmee structureel je competitiviteit opkrikt.” Misschien wel door o.m. de ambtenarenlonen te koppelen aan onze economische groei? Erik Buyst (KULeuven) legt uit waarom.

TEKST **SOFIE BRUTSAERT**

loonkosten. Met de indexering van de lonen op zich is niets mis – daar waren alle experts die aan dit dossier meewerkten het over eens – het probleem zit veeleer in het feit dat de schokken elkaar steeds sneller opvolgen én dat we de lonen de prijsstijgingen automatisch laten volgen, wat de fameuse tweederonde-effecten in de hand werkt. Door de loon-prijsspiraal wordt een inflatie bij ons steevast versterkt, wat ons op dat moment minder competitief maakt en ons exportaandeel laat verliezen. Omgekeerd geldt ook dat, als onze inflatie daalt, ze méér daalt dan in de buurlanden. Eigenlijk dalen de lonen daardoor ook. Het is zelfs een beetje pervers: bij productiviteitsstijgingen dalen de prijzen en in principe dus ook... de lonen. De effecten compenseren elkaar al bij al vrij goed, ware het niet dat we op de inflatiepieken veel werkgelegenheid kwijtspelen die we niet helemaal recupereren in de dalen. En dat we – ondanks de loonnorm – toch een ontsporing van een 4% hebben opgebouwd tegenover onze drie belangrijkste handelspartners. Een sluipend gif. Professor **Gert Peersman** (Ugent) bedacht een schokdempend systeem dat vakbonden en werkgevers zou kunnen tevreden stellen: “Dat debat over de index wordt teveel als een strijd aanzien tussen werkgevers en werknemers, terwijl iedereen er eigenlijk bij wint. Het grote voordeel van een indexeringsme-

“Dat debat over de index wordt teveel als een strijd beschouwd tussen werkgevers en werknemers, terwijl iedereen er eigenlijk bij wint”

> Gert Peersman (Universiteit Gent)

“Werkgevers betalen hun werknemers duur, maar die werknemers verdienen daarom niet meer dan in de buurlanden”

Erik Buyst (KULeuven)

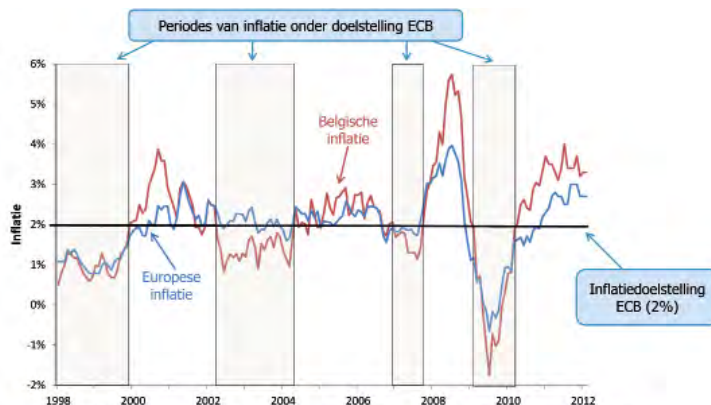
> chanisme is onder meer de sociale rust die daaruit voortvloeit. Ik pleit daarom voor een vaste indexering van 2%, eenmaal per jaar, en ongeacht de inflatie van dat moment. Die 2% komt overeen met de inflatiedoelstelling van de Europese Centrale Bank, die daar ook gemiddeld in slaagt. Je garandeert dus zo de koopkracht zonder aan competitiviteit in te boeten, want je vermijdt die tweederonde-effecten door prijs- en loonsstijgingen los te koppelen. Hetzelfde systeem zou kunnen worden toegepast voor andere prijsindexeringen zoals huurprijzen. Als de economie het goed doet en de productiviteit stijgt, blijft er uiteraard plaats voor onderhandelingen over reële loonsstijgingen”, besluit Peersman. Het is, by the way, misschien ook een manier om prijszetter – pakweg in de energiesector – wat te disciplineren. Vandaag is het immers erg makkelijk een prijsverhoging door te voeren als je weet dat die toch wordt doorgerekend in de lonen.

Winstdeling als bewustmakingsmechanisme

De nakende problemen op onze arbeidsmarkt zijn een schoolvoorbeeld om aan te tonen dat recepten uit het verleden niet altijd soelaas kunnen bieden... eenvoudigweg omdat de demografische context drastisch is gewijzigd. Terwijl we jaren alles deden om het overaanbod aan arbeidskrachten te verminderen – van het invoeren van het brugpensioen tot het statistisch schrappen van werklozen – moeten we nu alles op alles zetten

om mensen zoveel mogelijk aan het werk te houden. De vraag van de toekomst is niet langer of we voldoende aanbod hebben om alle werkwillenden een job te bezorgen, maar veeleer hoe we genoeg werkwillenden zullen vinden om aan de vraag te voldoen. “Vandaag zie je al bij de minste opflakking van de conjunctuur bedrijven, zowel in Vlaanderen als in Wallonië, die wanhopig op zoek gaan naar personeel. Zonder kunnen ze niet aan de marktvraag voldoen... en zijn ze dus niet competitief. Als we er niet in slagen om ons arbeidsaanbod kwantitatief én kwalitatief op te voeren, gaan we regelrecht naar spanningen op de arbeidsmarkt die de loonkosten omhoog gaan duwen. Een nieuwe golf van delocaliseringen is dan niet uit te sluiten”, voorspelt Smets. Competitief blijven wordt zo een extra uitdaging, maar meer dan ooit noodzakelijk. De regering trof alvast enkele maatregelen die niet langer konden uitblijven – de verhoging van de pensioenleeftijd, maatregelen in de werkloosheidsverzekering. Maar allicht moet dit in de toekomst nog steviger worden aangepakt, en zullen – gezien de knelpuntberoepen – lineaire maatregelen steeds minder evident worden. Professor economische geschiedenis aan de KULeuven **Erik Buyst**, laat een ballonnetje op: “Ik denk dat mensen meer bewust moeten worden van het belang van de competitiviteit van onze economie. Waarom hun vergoeding niet deels koppelen aan de winstgevendheid van hun onderneming? In de private sector kiest men al vaker voor dit pad, maar hoe het overheids personeel sensibiliseren? Misschien kan een stukje van hun loon de economische groei volgen? Ten slotte zullen we nooit van het probleem van te hoge loonkosten afgeraken zolang de loonwage dermate hoog blijft. Werkgevers betalen hun werknemers duur, maar die werknemers verdienen daarom niet meer dan in de buurlanden. En dat houdt extra risico's in, want knappe koppen – die we dus méér dan ooit hier nodig hebben – maken het ook in het buitenland! Aan die loonwage kunnen we echter alleen iets doen als we de belasting op arbeid naar beneden halen. Maar door wat kunnen we ze vervangen? Alle soorten belastingen zitten in België aan een plafond! Er zit dus niets anders op dan de overheidsuitgaven structureel te verlagen.” Buyst denkt dat we kunnen leren uit de Nederlandse ervaringen,

TWEEDERONDE-EFFECTEN: INFLATIE BELGIË VERSUS EUROZONE
(GERT PEERSMAN - UNIVERSITEIT GENT)

- Wanneer inflatie boven 2% stijgt, is dit meer in België: **verslechtering** competitiviteit
- Wanneer inflatie onder 2% daalt, is dit echter ook meer het geval in België: **verbetering** competitiviteit omdat lonen door index dan minder stijgen in vergelijking met buitenland

waar men de oefening waarbij overheidsdiensten naar de private markt werden doorgeschoven, met vallen en opstaan voordeed.

Eenzelfde besluit trekt trouwens ook het IMF in zijn jongste rapport, al stelt het toch ook een plan met verschuivingen van belastingen voor. Een verhoging van de btw en milieutaksen en minder aftrekposten in de personenbelasting kunnen een vermindering van de werkgeversbijdragen compenseren, aldus het fonds. Peersman volgt daarin: “Voor mij moet een volledige verschuiving van de belasting op arbeid naar de btw. Daar blijf je budgettair mee in evenwicht, en je hebt tal van voordelen: je belast vooral de consumerende babyboomers, die mee aan de basis liggen van de problemen vandaag. Het is een soort belasting op vermogen. Toch behoud je de koopkracht, want als de arbeidskosten van een product dat 100 euro kost met 10% naar beneden gaan, kost het product nog 90 euro. Als je tegelijk de btw met 10% omhoog haalt, blijft de binnenlandse prijs ongeveer dezelfde.” Het zou een stimulans kunnen zijn voor de export, want btw betaal je in het land van verbruik, op voorwaarde dat niet de hele EU hetzelfde trucje toepast. Andere kanttekeningen: als producten in het buitenland goedkoper worden, moeten we er ons toch voor hoeden de grensshopping niet aan te wakkeren. En een onbekende in dit model is hoeveel van de verlaging op arbeid bedrijven effectief zouden doorrekenen in hun eindprijzen. Winst is uiteraard een aantrekkelijk alternatief... En als de binnenlandse prijzen dan toch zouden stijgen, wakkeren we daardoor onze inflatie aan.

Moeder, waarom studeren wij?

Een derde werf omvat alle maatregelen die onze productiviteit ten goede moeten komen, en dan raken we aan de veeleer kwalitatieve fundamente van onze economie. Regionale plannen zoals Vlaanderen in Actie en het Waalse Marshallplan komen deels tegemoet aan die opdracht. “Maar moeten wij niet dringend opnieuw een groots debat op poten zetten, zoals in de jaren '50, om uit te maken waar we nu precies naartoe willen met onze economie?”, vraagt **Luc Denayer**, secretaris van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, zich rethorisch af. Al wijst een korte reflectie met-

een uit dat we vrij veeleisend zijn als het op het ideale bedrijfsprofiel voor België aankomt: wat we willen zijn compacte bedrijven met een hoge toegevoegde waarde. En voilà, dat lukt ons ook nog aardig als we even rondom ons kijken: de IMEC's, de LMS'en, de biotech, de talloze spin-offs van universiteiten zijn mooie voorbeelden. Buyst: “Realistisch zijn betekent niet dat we moeten doemdenken. We moeten vooral oog hebben voor eigen kunnen. En als je iets goeds hebt, komt de rest vanzelf tot op zekere hoogte, bewijst de biotech. Ook de textielsector is een voorbeeld van een geslaagde reconversie: van klassieke kledingproductie in de jaren '60 naar hoogwaardige technische producten vandaag.” Hoopvol zijn voorts de recente uitlatingen van Ajit Shetty, ex-topman van Janssen Pharmaceutica, dat multinationals nog steeds graag naar België komen. “Het ontbreekt ons vandaag misschien vooral aan moed”, vervolgt Buyst. “Want we nemen zo moeilijk afscheid van (delen van) bedrijven die niet meer passen in een toekomstgerichte economie. Kijk naar Bekaert onlangs: het nieuws van de sanering werd fel bekritiseerd, terwijl het geen zin heeft om gedoemde producties willens nillens in leven te houden. Exits moeten kunnen om plaats, ruimte en middelen vrij te maken voor nieuwe oriëntaties.” Buyst wijst voorts nogmaals op het belang van sensibilisering en mentaliteit in het hele competitiviteitsverhaal: “Bedrijven kijken niet naar een land als een pakket van regels, ze moeten er zich in de eerste plaats welkom voelen. En dat begint bij de ambtenaar die welwillend is. En onze jongere generatie moet goed nadenken wat ze gaat studeren.” De historicus is niet te beroerd te pleiten voor het contingeren van bepaalde richtingen met weinig economisch toegevoegde waarde. ◀

Professor Gert Peersman bedacht een indexsysteem dat de schokken, onder meer van de energieprijzen, beter opvangt.